Література

Бондарко А.В. Грамматическое значение и смысл. – Л.: Наука, 1978. – 176с. *Бондарко А.В.* Понятия „семантическая категория", „функционально-семантическое поле" и „категориальная ситуация" в аспекте сопоставительных исследований // Методы сопоставительного изучения языков. – М.: Наука, 1988. – С. 12-19. *Бублик О.В.* Синонимические ряды прилагательных со значеним размера и пути их пополнения (на материале английского языка): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Львовский гос. ун-т им. И. Франко. – Саранск, 1991. – 145 с. *Котнюк Л.Г.* Реализация функционально-семантической категории интенсивности/ градуальности признака в английском и украинском языках (на материале имён прилагательных со значением размера) // Сопоставительное изучение структурно-семантических и коммуникативных единиц иностранного и родного языков. Сборник научных трудов. – К.: КГПИИЯ, 1985. – С. 18-22. *Кривченко Е.Л., Любкин В.В.* Системная организация прилагательных размера в современном английском языке // Вопросы романо-германского языкознания: межвузовский научный сборник. Выпуск 5. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1977. – С. 27-40. *Кшановський О.Ч.* Прикметники з просторово-кількісною семантикою в сучасних українській та перській мовах (зіставно-типологічний аналіз лексичних значень): Дис. … канд. філол. наук: 10.02.17. – Львів, 2001. – 213 с. *Линник Т.Г.* Параметричні прикметники і їх становлення. – К.: Наукова думка, 1982. – 200с. *Линник Т.Г.* Семантична структура лексики на позначення розміру в українській та англійській мовах // Мовознавство. – 1974. – № 5. – С. 31-38. *Оливер Е.А.* Прилагательные со значением размера в современном английском языке (small, little, large, big, great): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Ленинградский гос. ун-т им. А.А. Данова. – Л., 1954. – 18 с. *Стальмашевская Е.В.* Однотипные лексико-семантические группы прилагательных со значением „большой" в английском и русском языках. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук, Ленинград, 1973. – 30 с. *Уфимцева А. А.* Теории „семантического поля" и возможности их применения при изучении словарного состава языка// Вопросы теории языка в современной зарубежной лингвистике. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – С. 30-63. *Хавкіна О.М.* Допоміжні мікрополя загального поля параметричності в українській мові // Вісник Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, ФІЛОЛОГІЯ. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – С.351-353. *Хавкіна О.М.* Функціонально-семантичне поле параметричності в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.01.02/ Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2008. – 264 с. *Щебликіна Т.А.* Роль параметричних прикметників із просторовою семантикою у формуванні лінгвального образу світу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2001. – 16 с.

ШКУРКО Т.А., КУХАР О.В.,КЛЕМЕНІЩЕВА К.С
(Макіївській економіко-гуманітарний ін-т)
ДОЛЖАНСЬКА О.І.
(Брюссельській університет, Бельгія)

ШЛЯХИ І СПОСОБИ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Розвиток мови обумовлений в значній мірі розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, зміною тих, що існують, збільшенням або зменшенням їх продуктивності і багатьма іншими чинниками словотворчого процесу. Величезна притока нових слів і необхідність їх опису зумовили створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми.

Процес збагачення мови за рахунок раніш невідомих одиниць проходить постійно, освіжаючи та оновлюючи мову, приводячи її у відповідність до потреб людей та змін, що постійно відбуваються в світі. Ось чому вивчення шляхів

поповнення вокабуляру різних мов є таким необхідним. В нашому дослідженні ми робимо спробу порівняльного аналізу шляхів та способів утворення неологізмів у французькій та англійській мовах, що і складає новизну роботи.

Метою цієї роботи є аналіз найбільш розповсюджених лексичних інновацій, що з'явилися у французькій та англійській мовах наприкінці XX – початку XX1 ст. з точки зору шляхів надходження до мови та словотворчих механізмів.

Завданнями роботи є розглядання поняття "неологізм", характеристик неологізмів згідно із засобом їх утворення та визначення джерел появи неологізмів.

У роботі були використані наступні методи дослідження: критичний аналіз теоретичних джерел, метод суцільної вибірки та дескриптивний метод.

Предметом дослідження є тенденції словотвору в сучасних французькій та англійській мовах. Об'єкт дослідження – лексичні інновації у мовах, що порівнюються. Джерелами практичного матеріалу є лексикографічні роботи та Інтернет-сайти. Обсяг матеріалу складає 250 прикладів з французької мови та 270 – з англійської.

Як відомо, нечіткість терміну «неологізм» є до сих пір однією з найважливіших проблем неології. У зв'язку з цим слід зазначити відсутність одноманітності в трактуванні цього терміну в роботах різних лінгвістів. У дослідженнях, присвячених вивченню поповнення лексикону поряд із терміном "неологізм" уживаються також такі, як "нова лексика" [Розен 1971], "лексична інновація" [Муравлева 1978], "неосема" [Хахам 1967], "новоутворення" [Волошин 1971], "актуальний дериват" [Трибунская 1980], "лексичні та деривaційні новоутворення" [Третьюхин1985], "некодифікована лексика" [Миголинець 2000].

Автори французького словника Maxidico визначають неологізми як "нове слово або нове значення вже існуючого слова" [Le Maxidico 1996, c.570]. А в словнику Le Petit Robert неологізми розуміються як "використання нових засобів висловлювання та вживання нових слів, які збагачують мову шляхом деривації, композиції, запозичень, скорочень та ін." [Le Petit Robert 1993, c.1012].

Доволі повним та об'ємним є визначення неологізму, яке надає О.О. Селіванова у термінологічній енциклопедії "Сучасна лінгвістика": "Неологізм – слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні й усвідомлюються як такі носіями мови" [Селіванова 2006, с.417].

Спираючись на все вищенаведене, вважаємо доцільним відзначити наступні основні характерні властивості неологізму як категорії одиниць лексичної системи мови. Неологізмами вважаються нові слова, що закріплюються в мові і створені актом номінації, можуть з'являтися для позначення нових понять, або для позначення по-новому вже існуючих понять. До неологізмів можуть бути віднесені абсолютно нові за формою, і за змістом слова (результат створення кореневого елементу в самій мові або результат запозичення), або це можуть бути слова, створені з наявних компонентів, або, нарешті, це можуть бути слова, що розвинули нові значення.

Однією з відомих є класифікація В.І. Заботкіної [Заботкіна 1989], яка згідно із засобом утворення розподіляє неологізми на наступні групи: 1) фонологічні; 2) запозичення; 3) семантичні; 4) синтаксичні, створені шляхом комбінації знаків, що існують в мові (словотворення, словосполучення).

О.О. Селіванова зазначає, що є два різновиди неологізмів за способом уведення до мови: лексичні (новотвори або запозичення) і семантичні (нові значення вже відомих слів). Звертає увагу відомий вітчизняний лінгвіст і на існування оказіоналізмів у сфері неології – індивідуально-авторських новотворів або нових значень відомих слів. Цей прошарок лексики належить до стилістичних неологізмів. Щодо способів творення неологізмів, авторка називає креацію, деривацію різних

типів (морфологічну і неморфологічну), калькування, запозичення, актуалізацію застарілих слів або одиниць різних терміносистем, жаргонів, арго і т.і. Формування нових значень відбувається, як зазначає О.О. Селіванова, шляхом метонімізації, метафоризації, семантичної конденсації, каламбуру... Існують також неологізми-сполуки, які є "результатом перетворення фрагментів цитат на кліше, складену номінативну одиницю, що супроводжується переосмисленням, структурними змінами тощо" [Селіванова 2006, с.417].

У своїх роботах з неології Ю.А.Зацний, досліджуючи шляхи і способи поповнення вокабуляру англійської мови також звертає увагу на такі способи збагачення словникового складу мови як афіксація, слововоскладання, злиття (бленди або телескопія), запозичення тощо [Зацний 2000]. Класифікацію цього лінгвіста ми приймаємо як базову для нашого дослідження.

Аналіз неологізмів французької та англійської мов дає можливість сказати, що засоби утворення неологізмів в обох випадках мають деяку спорідненість. Одним з найбільш розповсюджених засобів утворення неологізмів в мовах, що порівнюються є афіксація. Число афіксів, які використані при творенні нових слів, і їх дистрибуція зараз украй багаті і різноманітні. Природно, що найбільшим ступенем новизни володіють одиниці, створені за допомогою нових афіксів і напівафіксів. Їх небагато: *-on, - ase, -sd, -nik, eco-,mini-, maxi-, mega-, cine-, -oholic, -gate-, -natcher, flexi-, apses-* в англійській мові та *-ite, -isme, -ence, -ure, -tien, -iste, -tion, -ation, inter-, in-, hyper- , pre- , pro-* у французькій мові.

e.g. *droit-de-l'hommiste* (фр.), *noniste* (фр.), *nudnik* (англ.), *bookaholic* (англ.).

У останні десятиліття значно зростає роль словоскладання. Прикладами неологізмів, утворених цим засобом можуть бути наступні слова: *easy-to-use:* зручний, легкий у вживанні (англ.), *L-driver*: водій початківець (англ.).

Збільшилася кількість слів, де перший компонент - ім'я власне: e.g. *Chiraquie,* термін, що висловлює зневажливе ставлення до оточення Ж. Шираку та до способу керування його уряду (фр.); *Bushisme,* означає глузливу оцінку помилок Дж. Буша в його інтерв'ю (фр.); *Busherie*, зневажливе висловлення щодо політики Дж. Буша у війні в Іраці (з фонетичної близькості до терміну *boucherie*) (фр.); *Lepénisation,* означає позитивне або негативне сприйняття тез Ж.-М. Ле Пена французами (фр.); *Raffarinade*, зневажливий термін, спрямований на висміювання промови Ж.-П. Рафарена (фр.); *Reagangate,* повязаний із викраденням людьми Рейгану конфеденційних документів Дж. картера(англ.); *Henmaniac*, слово, що використовується на позначення фанатів відомого тенісисту Тіма Хенмана. (англ.); *Locheedgate,* скандал пов'язаний з даванням хабара компанією "Локхід" японському уряду з метою отримання вигідних замовлень (англ.); *Timboldon,* слово створене від імені відомого тенісисту Тіма Хенмана та назви чемпіонату з тенісу в Уїмблдоні (англ.).

Серед неологізмів останніх десятиліть намічається тенденція до збільшення одиниць, які відносяться до злиття або блендів: e.g. *restoroute :* (restaurant + route) ресторан, закусочна для автомобілістів (біля шосе) (фр.); *franglais* : (français + anglais) суміш англійської та французької мов (фр.); *potimarron :* (potiron + marron) різновид маленького гарбуза (фр.); *les Inrockuptibles :* (incorruptible + rock) назва щотижневої газети (фр.); *confipote :* (confiture + compote) використовується на позначення знежиреного варення (фр.);

distribanque : (distributeur + banque) вуличний банкомат (фр.); *les Eurockéennes :* (européennes + rock) назва музичного фестивалю, якій відбувається в м. Бельфор (фр.); *slanguage:* (slang+language) вид мовлення, в якому використовується велика кількість так званих сленгових слів та виразів (англ.); *dinglish* (Deutsch+English) суміш німецької та англійської мови (англ.); *slugflation* (sluggish+inflation) стагнація в

економіці, яка супроводжується зростанням інфляції (англ.); *biopreneur* (biotechnology + entrepreneur) підприємець, який займається біотехнологіями (англ.);

kariography (karaoke + choreography) танцювальні рухи, що супроводжують виконання популярних пісень під музичні автомати (англ.).

Засоби поєднання компонентів слів-злитків докладно описано в роботах С.М.Єнікеєвої [Єнікеєва 2005]. Простежуються вони і в наших прикладах. Це поєднання незміненого першого компоненту з початком другого, початку першого слова з другою частиною іншого компоненту та ін.

Основна маса слів-злитків у мовах, що порівнюються, використовується в засобах масової інформації і в рекламі. Вони привертають увагу і мають певний вплив на читача через свою свіжість і несподіванку.

Збагачення словнику може здійснюватися семантичним шляхом зміни значення вже існуючого слова за рахунок розширення його значення. Під розширенням значення розуміється такий семантичний розвиток, коли слово, що позначало спершу одне більш конкретне та поодиноке поняття, використовується для позначення більш загального поняття. Наприклад: *console:* столик з вигнутими ніжками - сукупність всієї телекомунікативної апаратури (фр.), *chiken hawk:* назва герою коміксів яструба Генрі – людина, яка підтримує воєнні дії, хоча колись вона докладала великих зусиль, щоб уникнути військової служби (англ.), *omelette:* омлет (страва) - політичний безлад (фр.), *dead-ender:* програвший спортсмен – людина, яка не хоче визнавати своєї поразки (англ.).

Як в англійській, так і в французькій мовах доволі часто спостерігається такий засіб поповнення словнику неологізмами, як запозичення. Наприклад: англ.: *dolce vita* (з італійського) солодке життя*; gyro* (з грецького) тип бутерброда (тонкий шар підсмаженого м'яса на невеликому шматку хліба); фр.: *tobogann* (з канадського) прилюдний атракціон з санками, катання на санках; *baraka* (з арабського) успіх, везіння.

Аналіз засобів утворення неологізмів в двох мовах дає можливість зробити висновок, що у французькій мові найбільш розповсюдженими в останній час є саме неологізми-запозичення. У даній роботі ми пропонуємо розглянути значущість запозичень в англійській та французькій мовах та визначити джерела, з яких надходять у мову ті чи інші неологізми. Не можна не звернути увагу на той факт, що основним джерелом запозичень для французької мови є англійська. Джерела запозичень англійської мови є більш різноманітними. Але перш за все потрібно зауважити, що ставлення з боку носіїв цих мов до неологізмів-запозичень є досить різним. Якщо в англійській мові до утворення та появи таких слів ставляться із розумінням та доволі спокійно, то французькі лінгвісти мають з цього приводу різні точки зору. Так, наприклад, Антоні Лодж, надаючи пояснення щодо “засилля” англійської мови у французькій лексиці, вважає [25], що навряд чи можна казати про засилля французької мови англійською. Французи продовжують розмовляти французькою. Навіть якби кількість англіцизмів у французькій мові сягнула 40%, все одно у французький мові не було б стільки слів англійського походження, як французьких слів в англійському лексиконі. Проникнення іншомовних слів в будь-яку мову не означає зникнення даної мови. Так, у середні віки французька і латинська мови домінували в Англії. Пізніше домінуючу позицію посіла англійська мова. Однак, подібна ситуація стала можливою завдяки масовому запозиченню лексики у французькій мові. Результатом цього є те, що англійська мова, якою ми спілкуємося, це мова, насичена французькими словами. Англійська є змішаною мовою, але ця змішаність не свідчить про втрату англійської мови взагалі. Водночас з попередньою точкою зору існує наступний слоган: “Повернемо французам французьку мову!” Ця позиція виправдовується тим, що вживання окремих англіцизмів призводить до

мовних помилок, як у випадку із дієсловом “réaliser”, яке вживається у значенні “уявити собі” замість правильного “здійснити”. Або таке слово як “fantasy” (літературний жанр) Комісія з боротьби за чистоту французької мови пропонує замінити французьким словом “fantaisie”. Орфографічні зміни у формі слова “fantasy”, яке в англійському словнику має значення “жанр, що знаходиться на стику дива та вигадки, якій походить з історії міфів, казок, наукової фантастики”, призводять до того, що воно частково втрачає це значення і позначає лише вигадки, нереальні події [25].

Найчастіше у французьку мову проникають слова в певних сполученнях, які належать до різних сфер: а) економічні, комерційні: *auditeur interne, business school, credibilite gap, shampooing, business-game, merchandising, basemen, cash-flow, shopping-center, couponing* ; б) побутові: *kit , baby-food, schoping, padding, gadjet, charter*; в) суспільно-політичні: *sponsoring, mailing, aid-man, lip-service, teach-in, staff, busing*. Запозичуються також складні слова, які можна угрупувати за структурним складом наступним чином: а) субстантивована частина речення: *mix-and-match*; б) іменник + іменник: *aid-man, cash-flow, lip-service, cover-baby*; в) дієслово + прийменниковий постпозитив: *teach-in, sit-in.* Спостерігаються запозичення з інших мов – грецької: *praxis*; арабської: *baraka*; канадської: *tobogann*; скандинавської (шведської): *ombudsman.* Багато запозичень в французькій мові розширили своє значення або змінили своє первісне значення. Так, наприклад, *tobogann* – прилюдний атракціон з санками, катання на санках отримало нове значення – металеве приладдя для безперешкодного проїзду автомашин на перехресті.

Якщо у французькій мові більшість запозичень мають саме англійське походження, то в англійській мові ми спостерігаємо різноманітність джерел проникнення слів-запозичень у мову.

Значно зросла кількість запозичень з іспанської мови, особливо із суспільно-політичної лексики. Наприклад: *sicario*, найманий вбивця, що працює на наркомафію (icп.); *maquiladora* підприємства в Мексиці, що належать американцям (icп.). З іспанської мови запозичуються не тільки окремі слова, а й стійки словосполучення: e.g. *mano-a-mano,* конфлікт між людьми (icп.); *barras bravas,* клуби болільників футболу (в Аргентині) (icп.)

У зв’язку із зростанням інтересу до східних країн в англійській мові з’являються слова-запозичення з азіатських мов: e.g. *guanaxi,* знайомство з потрібними впливовим людьми (кит.); *chaebols,* виробниче об’єднання у Південній Кореї (кор.); *otaku,* термін на позначення соціально неадекватної людини, яка цікавиться та, навіть, має деяку схибленість на комп’ютерних технологіях (яп.); *ninja,* японський воїн, що спеціалізується на мистецтві ніндзюцу (бойове мистецтво ніндзя, приділяє велику увагу здатності непомітно дістатися до ворога) (яп.); *dhania,* індійська кухня, страви, пряності (інд.); *tycoon,* вживається на позначення промислового магнату (яп.)

Неможливо не відзначити й роль російської та української мов у формуванні кола запозичень англійської мови. На початку 90-х російська мова вважалася головним джерелом надходження запозичень до англійської мови. Як результат ми маємо широку вживаність англійцями таких слів, як: *far abroad, Rada, hryvnia, bazaar economy, apparatchik, Spetznaz*, *zek.*

Наприкінці ХХ століття в мові військових, а також журналістів, які вели репортажі з місця військових дій в Афганістані й Іраку, почали вживатися слова арабського походження, пов’язані з реаліями арабського світу:

jihad священна війна*, mujahideen* партизан мусульманин*, chagul* бак для води*, sabkha,* тверда поверхня висохлого дна озера.

Виходячи з вищенаведеного матеріалу, можна зробити наступні висновки:

1) найбільш розповсюдженими засобами утворення неологізмів в англійській та французькій мові є такі: а) афіксація б)злиття в) словоскладання г) розширення семантичного значення слова; д) запозичення; 2) у французькій мові основним джерелом виникнення неологізмів-запозичень є англійська мова; 3) в англійській мові джерела запозичень більш різноманітні і включають в себе азіатські, російські та арабські слова.

Неологізми з'являються з практичних міркувань на позначення нових незнайомих явищ та є неологізмами до того часу поки носії мови відчувають їх новизну.

До перспектив дослідження в цьому напрямку можна віднести вивчення якісних змін лексично-семантичної структури інновацій на матеріалі запозичень з різних мов; сфер, які представлені неологізмами; особливостей вживання неологізмів представниками тієї чи іншої вікової та соціальної групи; відображення ціннісних стандартів, а також переорієнтація цих стандартів, притаманних різним суспільствам – носіям різних мов – у системі неологізмів, дослідження функціонально-семантичного розвитку цієї лексики тощо.

Література

Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 230 с. *Андрусяк І. В.* Англійські неологізми кінця XX століття як складова мовної картини світу 2003 року: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 20 с. – укр. *Ахманова О.С.* Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 607 с. *Волошин Ю.К.* Новообразования и собственно неологизмы современного английского языка (опыт дифференциации новых слов): Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1971. – 20 с. *Заботкина В. И.* Новая лексика современного английского языка. – М.: ВШ, 1989. – 126 с. *Зацний Ю.А.* Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя: Запорізький державний університет. – 1998. – 431 с. *Зацный Ю.А., Бутов В.Н.* Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. – Запорожье: Запорожский государственный университет, 2000. – 200 с. *Зацний Ю.А.* Неологізми англійської мови 80-90 років XX-го століття. - Запоріжжя: РА "Тандем-У", 1997. – 396 с. *Зацний Ю.А.* Русские заимствования второй половины 80-х годов в английском языке. Методические рекомендации по лексикологии. – Запорожье: ЗГУ, 1989. – 20 с. *Єнікєєва С.М.* "Вербоформанти" як елементи словотвірної системи сучасної англійської мови // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Філологічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. – С. 46-51. *Еникеева С.М.* Пополнение арсенала деривационных средств английского языка путем формантизации свободных форм // Придніпровський науковий вісник. – Дніпроперовськ: Наука і освіта, 1998. – № 17 (84). – С. 7-20. *Миголинець О.І.* Деякі особливості текстової реалізації префіксальної ономасіологічної категорії заперечення та її відтворення в українських перекладах // Проблеми романо-германської філології. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – С. 106-112. *Мостовий М.І.* Лексикологія англійської мови. – Х.: Основа, 1993. – 256 с. *Муравлева Н.В.* Лексические инновации общественно-политического содержания в современном немецком языке: Автореф. дис. канд.филол.наук: 10.02.04. – Калинин, 1978. – 16 с. *Розен Е.В.* Новое в лексике немецкого языка. – М.: Просвещение, 1971. – 174 с. *Селіванова О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К, 2006. – 716 с. *Трибунская В.М.* Ономасиологические аспекты активного словообразования в общественно-политическом тексте (на материале современной американской периодики): Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1980. – 24 с. *Третьюхин А.Н.* Прагматика производного слова: (на материале некодифицированных прилагательных в текстах политической пропаганды США): Автореф. дис. канд. филол. наук:10.02.04. – М., 1985. – 26 с. *Хахам Л.А.* Основные типы новообразований в современном английском языке и способы их перевода на русский язык (на материале общественно-политической литературы): Авореф. дис. канд. филол. наук:10.02.04. – М., 1967. – 23 с. *Le Maxidico.* – Paris, 1996. –752 p. *Le Petit Robert.* – Paris, 1993. –1662 p. *Knowles E., Elliot J.* Preface// The Oxford Dictionary of New Words, ed. by E.Knowles with J.Elliot. – Oxford: Oxford University Press, 1997. – 357 p. http:// www. macmillan. com., http:// en. Wikipedia. org/wiki/, http:// franceterme. culture.fr/France Terme/